

1.0 Inleiding

2.0 Achtergronden

Kennis en advies voor
maatschappelijke ontwikkeling

[mantelzorg](#)

[kwetsbare groepen](#)

[vrijwillige inzet](#)

[huiselijk en seksueel geweld](#)

[leefbaarheid](#)

Factsheet Ouderenmishandeling

Factsheet I: Algemene informatie

De factsheet bevat algemene informatie over ouderenmishandeling. Het behandelt o.a. de achtergronden, vormen en de signalen van ouderenmishandeling.

Definitie

Onder mishandeling van een ouder persoon (iemand van 65 jaar of ouder) verstaan wij het handelen of het nalaten van handelen van al degenen die in een persoonlijke of professionele relatie met de oudere staan, waardoor de oudere persoon (herhaaldelijk) lichamelijke en/of psychische en/of materiële schade lijdt, dan wel vermoedelijk lijden zal, en waarbij van de kant van de oudere sprake is van een vorm van gedeeltelijke of volledige afhankelijkheid.

Omvang

Vast staat dat minstens een op de twintig ouderen te maken heeft met een vorm van mishandeling. Dit gegeven is als het topje van de ijsberg: het komt vaker voor dan we denken. Zo blijkt dat bij veel mantelzorgers van demente ouderen (circa eenderde deel) de zorg zodanig uit de hand loopt dat er sprake is van mishandeling. De verwachting is dat ouderenmishandeling toeneemt. Door dubbele vergrijzing (meer ouderen en hogere leeftijd) zullen er steeds meer mensen zijn die afhankelijk zijn van de zorg van anderen. Hierdoor zal ook het beroep op mantelzorg groeien en het risico op ontspoorde zorg toenemen.

De oudere is geheel of gedeeltelijk afhankelijk van degene die mishandelt. Er is bijna altijd sprake van een persoonlijke of professionele relatie tussen degene die mishandelt en de oudere. Ouderenmishandeling komt voor in gezins- of familierelaties, maar ook in relaties met beroepskrachten. De mishandeling kan het resultaat zijn van zowel actief (plegen van handelingen) als passief (nalaten van handelingen) gedrag.

Vaak zijn de mishandelingen moedwillig en we noemen dat: opzettelijke mishandeling. Bij opzettelijke mishandeling weten de plegers heel goed wat ze doen. Ze handelen uit financieel gewin, desinteresse of wraak. Soms wortelt ouderenmishandeling in een lange traditie van familiegeweld en -conflicten.

Soms is de mishandeling het gevolg van overbelasting van de mantelzorger en noemen we dat: ontspoorde zorg. Er hoeft dan geen sprake te zijn van opzet. De verzorgers beseffen niet dat ze te ver gaan. Hun acties komen voort uit onmacht en zijn eigenlijk een noodkreet. Ook verwaarlozing is een vorm van mishandeling.

3.0 Vormen

4.0 Risicofactoren

We onderscheiden zes vormen van ouderenmishandeling:

- **Lichamelijke mishandeling**
Blauwe plekken, schrammen, zwellingen, fracturen of brandplekken: deze symptomen kunnen het gevolg zijn van lichamelijke mishandeling. Soms worden ouderen vastgebonden aan een stoel of bed. Ze vertonen dan striemen aan polsen of enkels. Een minder zichtbare vorm van lichamelijke mishandeling is het geven van te weinig of juist te veel medicijnen (bijvoorbeeld slaapmiddelen).
- **Psychische mishandeling**
Bij psychische mishandeling is er sprake van treiteren en sarren, dreigementen, valse beschuldigingen, beledigingen of bevelen. Bij de oudere leidt dit tot gevoelens van angst, woede, verdriet, schuchterheid, verwardheid of apathie.
- **Verwaarlozing**
Lichamelijke verwaarlozing kan blijken uit ondervoeding, uitdroging, slechte hygiëne of wonden als gevolg van doorliggen. Wanneer de geestelijke behoeften van ouderen worden genegeerd, zoals de behoefte aan aandacht, liefde en ondersteuning, spreken we van psychische verwaarlozing.
- **Financiële uitbuiting**
Bij deze vorm van ouderenmishandeling gaat het om het wegnemen of profiteren van bezittingen van de oudere. Te denken valt aan diefstal van geld, juwelen en andere waardevolle spullen, aan verkoop of gebruik van eigendommen zonder toestemming van de oudere en aan gedwongen testamentverandering. Ook iemand financieel kort houden is een vorm van uitbuiting.
- **Seksueel misbruik**
Ouderen kunnen het slachtoffer zijn van seksueel misbruik, zoals exhibitionisme, betasten van het lichaam en verkrachting.
- **Schending van rechten**
Hiervan is sprake wanneer de rechten van ouderen, zoals het recht op vrijheid, privacy en zelfbeschikking, worden ingeperkt. Bijvoorbeeld door post achter te houden, bezoekers weg te sturen en de oudere te verhinderen het huis te verlaten.

Verskillende soorten van ouderenmishandeling komen vaak naast elkaar voor.

Waarom worden ouderen mishandeld? Hiervoor kunnen we een aantal verklaringen of risicofactoren noemen. In elke bevolkingsgroep komt ouderenmishandeling voor. Dit geldt met name als de pleger geen andere manieren weet om problemen en conflicten op te lossen dan door fysiek of

5.0 Signalen

verbaal geweld, of door de oudere te verwaarlozen. Het is echter mogelijk dat er in sociaal zwakkere gezinnen meer risicofactoren aanwezig zijn die bijdragen aan het ontstaan van mishandeling.

Risicofactoren bij de **oudere**:

- Toenemende afhankelijkheid van zorg door lichamelijke en geestelijke achteruitgang. De afhankelijkheid kan ook van financiële of van emotionele aard zijn.
- Familiegeschiedenis: gewelddadig met elkaar omgaan kan van generatie op generatie worden overgedragen.
- Ingrijpende voorvallen: Er is stress ontstaan door een verhuizing, de dood van een geliefd persoon, verlies van een baan of scheiding van een huisgenoot. Er kan sprake zijn van financiële nood.
- Isolement: Het slachtoffer heeft weinig contact met de buitenwereld.

Risicofactoren bij de **pleger**:

- Afhangelijkheid: De pleger kan afhankelijk zijn van het slachtoffer, bijvoorbeeld voor huisvesting, sociale contacten of inkomen.
- Overbelasting: De zorg is teveel geworden of de zorgbehoefte is groter dan de mantelzorg kan bieden. Ook kan de pleger te kampen hebben met langdurige werkloosheid, moeilijkheden op het werk, relatieproblemen of schulden.
- Psychische gesteldheid. De pleger kan psychiatrische problemen of ontwikkelingsstoornissen hebben. Alcoholisme, drugs- en gokverslaving vergroot het risico van mishandeling.

Er zijn meerdere signalen die kunnen wijzen op ouderenmishandeling, maar een of enkele van die signalen hoeft zeker niet altijd mishandeling in te houden. Enkele gedragssignalen zijn:

- De oudere of verzorger geeft onsamenhangende en tegenstrijdige verklaringen voor lichamelijke verwondingen.
- De verzorger toont zich onverschillig voor het wel en wee van de oudere.
- De verzorger vertoont verschijnselen van overbelasting
- Er wordt gescholden en geschreeuwd in aanwezigheid van arts of hulpverlener
- De oudere maakt een depressieve, angstige indruk.
- De oudere ziet er onverzorgd uit en de huishouding is verwaarloosd.
- Er verdwijnen spullen en geld van de oudere.
- De oudere krijgt geen gelegenheid om alleen met de hulpverlener te praten.
- De betrokkenen proberen de hulpverlener buiten de deur te houden.
- Toenemend aantal schuldeisers
- Lege koelkast

6.0 Vermoeden?

Hebt u een vermoeden van ouderenmishandeling? Het is belangrijk dat u signalen van ouderenmishandeling herkent, omdat het niet vaak gebeurt dat de oudere zelf aangeeft dat hij/zij mishandeld wordt. Of er wat gebeurt, of er hulp geboden wordt is daarom mede afhankelijk van de oplettendheid en moed van personen in de omgeving van de oudere.

Dat kunnen zijn:

- familieleden
- burens
- huisarts
- hulp- en dienstverleners (maatschappelijk werk, wijkverpleging, gezinszorg, ouderenadviseurs)
- politie

Als u een sterk vermoeden hebt dat een oudere wordt mishandeld, dan kunt dit het beste aankaarten bij een hulpverleningsinstantie in de directe omgeving. Iedere gemeente heeft een Advies en Steunpunt Huiselijk geweld (ASHG): hier kunt u ook met uw meldingen en vragen over ouderenmishandeling terecht. Soms is er een apart meldpunt ouderenmishandeling en een enkele keer kunt u terecht bij het meldpunt Zorg en Overlast of Meldpunt Bezorgd.

Daarnaast kunt u terecht bij organisaties zoals:

- thuiszorginstellingen
- GGZ-instellingen
- instellingen voor Maatschappelijk Werk
- huisartsen
- politie

In veel regio bestaan er Consultatienetwerk Ouderenmishandeling, waarin professionals uit deze organisaties deelnemen .

Op de website van MOVISIE staan alle meldpunten voor ouderenmishandeling in Nederland: www.movisie.nl/ouderenmishandeling en ga naar 'Meldpunten ouderenmishandeling'.

7.0 Waar kunt u terecht?

Colofon

Deze informatie kan worden gebruikt voor beleidsnota's, artikelen, toespraken en scripties. Citeren, mits met bronvermelding, is toegestaan.

Bron: Landelijk Platform Bestrijding Ouderenmishandeling Oktober 2007

Herziene uitgave MOVISIE mei 2009